

ADLERSPARRE, GEORG

**Fyra oförgripeliga erinringar vid den i
Läsning i blandade ämnen, förekommande
afhandlingen om svenska adelns
bestämmelse. Af Wälment. Sockholm [!]
1801. Tryckte hos Andreas J. Sylvenius.**

Stockholm
1801

EOD – Miljoner böcker bara en knapptryckning bort. I mer än 10 europeiska länder!

Tack för att du väljer EOD!

Europeiska bibliotek har miljontals böcker från 1400-till 1900-talet i sina samlingar. Alla dessa böcker går nu att få som e-böcker – de är bara ett musklick bort. Sök i katalogen från något av biblioteken i eBooks on Demand- nätverket (EOD) och beställ boken som e-bok – tillgängligt från hela världen, 24 timmar per dag och 7 dagar i veckan. Boken digitaliseras och blir tillgänglig för dig som e-bok.

EOD bokens fördelar!

- Få samma utseende och känsla som med originalet!
- Använd ditt standardprogram för att läsa boken på skärmen, zooma och navigera genom boken.
- Skriv ut enstaka sidor eller hela boken.
- *Sök:* Använd fulltextsökning för enskilda fraser.
- *Klipp & klistra:* Kopiera bilder och delar av texten till andra applikationer (t.ex. ordbehandlingsprogram).

Villkor för användning

Genom att använda EOD-tjänsten accepterar du de villkor som ställs av biblioteket som äger den aktuella boken. EOD erbjuder åtkomst till digitaliserade dokument enbart för personlig, icke-kommersiell användning. För annan användning vänligen kontakta biblioteket.

- Villkoren på svenska: <http://books2ebooks.eu/odm/html/nls/sv/agn.html>

Fler e-böcker

Redan nu erbjuder 30 bibliotek från 12 europeiska länder denna service.
Mer information finns tillgängliga via <http://books2ebooks.eu>

1207

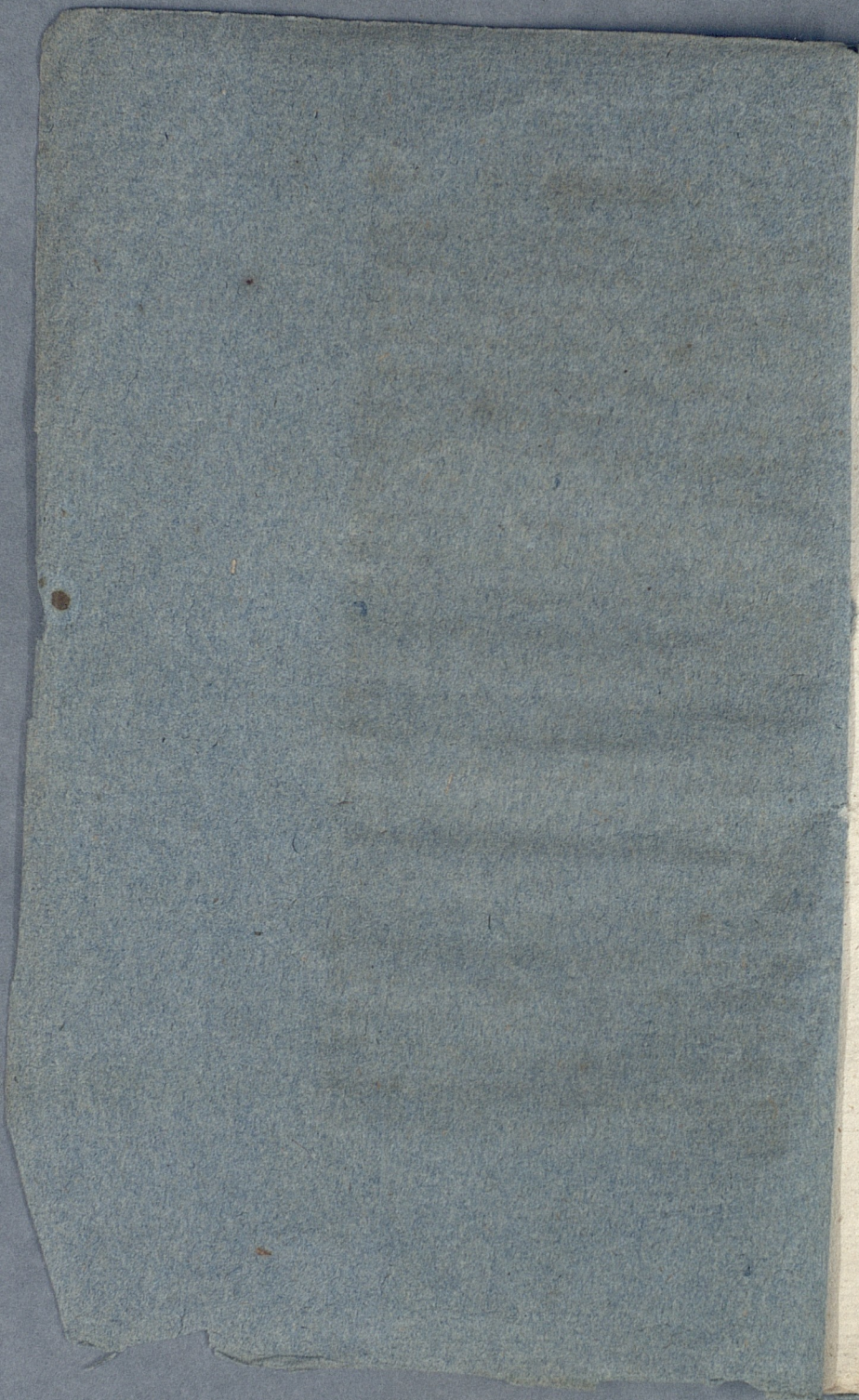
ADLERSPARRE

Ex A

SV Saml.
Pallet.
50
(10)

1807
1700-1820

I
A
E

I

A

T

1801

Adlersodarre, G.

Ex. A

Sv. Saml.

Polit.

Sv.

(B)

1700-1829

F Y R A
OFÖRGRIPELIGA
ERINRINGAR

Vid den i

*Låsning i Blandade
Ämnen,*

Förekommände

A f h a n d l i n g e n

Om

SVENSKA ADELNS

BESTÄMMELSE.

Af

WälMent.

S o c k h o l m 1 8 0 1.
Tryckte hos ANDREAS J. SYLVENIUS.

GEORGETOWN

BRITISH

1784

James Oglethorpe

1733

1734

James Oglethorpe

James Oglethorpe

1733

1734

1735

1736

James Oglethorpe
1733

Man kan hafva en vacker och äfven stor Auctors talent, och ändå använda den på alldeles olämpliga ämnen. Man kan hafva använt denna talent på ämnen som förtjena upmärksamhet, och ändå hafva sett dessa ämnen under en falsk synpunkt. Man kan till och med hafva valdt denna synpunkt riktig nog och ändå hafva framställt den i ett bländande och förvillande ljus. — Mätte Författaren till Afhandlingen om Svenska Adels bestämelse icke illa up- taga, at jag anser honom i mer eller mindre mån förfallen till dessa allmänne beskyllningars enskiltare tillämpning.

Hafva vi redan förgätit de för icke många år sedan upkomna tvisterna om nyttan af ärfteligt Adelskap? Har man redan förgätit från hvilket rysligt tidehvarf de härledde sitt ursprung, hvilka grundsatser de

allfrade, hvad följer för menskligheten dessa grundfatser medförde, huru vanmäktig äfven den Vifes röst kämpade emot de då rådande, men nu åter tämeligen dämpade villfarelserna? Skulle någon ädel man villja återkalla, ej blott i minnet, utan till och med i praktiken, dessa tvister, detta tidehvarf, dessa grundfatser, dessa följer för menskligheten, och denna fjelfva den Vifes vanmägt emot irrlärorna?

Har man rätt fastställt Svenska Adels bestämelse, har man sett den under en vigtig synpunkt, då man för densamma upgjort en pligt, att åtminstone till hälften motverka hvad den endast och allenast borde styrka och befrämja?

Kan det vigtiga af denna synpunkt komma den enfaldiga åskådaren till mätta och gagn, när man deröfver breder ett irrken, som i sin konstrikt upblåfande skimmer, under hundra detals brytningar och motbryt-

ningar förflyttar och up och ner vänder objecttets delar, och högeligen vanskapar det hela?

Nu til fjelfva Afhandlingen.

Sidan 32. förekommer: „I politiskt afseende delar Svenska Adeln, med all annan Adel i en Monarchie den viktiga förbindelsen att upprätthålla Monarchien,“. Detta är rätt och väl sagdt, men lät oss efterföka huru Författaren vill att Svenska Adeln skall upprätthålla Svenska Monarkien. Sidan 34 läses: „Uti en Monarchie gifves det en del af det hela, hvars egna ferskildta fördel det är att Regeringsfättet står och bibehålles och med hvilket öfvergång till en laglös eller för oin- skränkt magt — — Denna del fjelf måste falla — och det är Adeln,“. På samma sida och tätt nedanföre läses: „Under en despotisk Styrelse — — måste lagarne tyfna, eller, der de åberopas, ofta vridas efter magt-innehafvarens nycker och af-

„figter., Och vidare på samma sida
 „De, som först och närmast känna
 „grusligheten af detta tillstånd, äro
 „då de, som genom de fasta banden
 „af egendomar, så införlifvat sig med
 „stället, att det för dem icke är mö-
 „jligt, eller åtminstone mycket svårt,
 „att söka annan tillflykt undan våldet.,
 Sidan 35 anmärkes såsom förmonligt
 för Monarchien, att Adeln har ett
 gemenamt intereffe, en före-
 ningspunkt, att den i afseende
 på sitt läge, och i egenskap af Corps
 har en möjlighet till samman-
 sättning. Längre ner på samma
 sida och längre up på den följande yr-
 kas, att „lagens oryggelighet och
 „rättvisa skipande icke kan ernås,
 „när sjelfva Styrelse-magten kan ver-
 „ka öfver lagens föreskrifter., Sidan
 36 förmenas Adeln „äga en positif
 „förbindelse, att — — motarbete
 „— — en myndighet oberoende af
 „Lagen i den Styrandes hand., Si-
 dan 37 tror Författaren, att „Mini-
 „stern

„stern skall anse Adeln såsom hinder-
 „lig för sitt begär att förstora sin magt.,,

Af detta synes det, som om det
 vore Författarens mening, at man bör
 motverka hvad man vill uprätt-
 hålla. Har detta varit hans ver-
 keliga och ärliga öfvertygelse, kan
 och vill jag ej annat än hjerteligen
 beklaga hans enfaldighet. Låge åter
 under hans konflade tanke-upställ-
 ning någon affigt att misledda och
 förvilla, så är han förfallen till en
 nog hårdare dom. Adelsn pligt är
 det och skall i alla tider blifva, att
 uprätthålla Monarchien; och den
 uprätthålles med ett nit som i inga
 öden och händelser svigtar eller bort-
 konflas. Långe nog har verlden varit
 misledd och förfördelad af de förhate-
 liga förklaringsarne af orden despotis-
 me, våld, laglöshet m. m. Förfat-
 taren behöfver icke återkalla dem i
 minnet, och han skall förgäfves i ett
 lugnadt tidevarf bemöda sig att åter-
 försöra dem à l'ordre du jour.

Att använda alla medel till ordningens och lugnets befastande, är icke despotisme, och dessa medels vakfamma och kraftiga tillämpning med snabb och krossande hand, är mera verkande till ändamålet, än alla tomma förnufts teorier. At quäfvva förvillelsen och ett fjelfrådigt upförande, ehvarest de vifa sig, är icke våld, är en mera skyddande Statskonst, än bemödandet att bäfvande verka på begrepp och hjertan, med hvad man först vackert kallar rättvifa, förstånd och välgörenhet, men hvilka ord man sedan egenmäktigt förklarar, för att ur deras upgjorda nya bemärkelse hämta alla nödiga materialier till de fastaste Samhällens förföring. Lydnad är lagbundenhet; och man har skäl både att önska och hoppas, att detta ord alldrig må erhålla någon annan och förledande bemärkelse. Den magt som har rättighet att befälla kan icke äga någon pligt att lyda: Den hvars pligt

pligt det är att lyda, kan icke äga någon rättighet att befalla. Vänd om detta förhållande, och Ni skall icke finna annat än förvirring i begrepp, i samhälls-byggnad, Styrelsekonst, i sammanlesnad och i allt hvad man företager sig. Att göra sig åtydd är icke allenast Styrelse-magtens förnämsta rättighet, utan äfven des förnämsta pligt, under hvars utöfning den egenteligast uppfyller ändamålet med des inrättning. I hvarje Stat der Adel finnes är det des pligt att härutinnan biträda Styrelse-magten och att icke äga någon annan politisk grundfatts. Denna magt är den källa, hvarifrån icke allenast all Adel, utan äfven alla de attributa som kunna göra en Adelyfande, vördnadsvärd och gagnelig, ouphörligen utströmma. Adeln ger deremot reciproque styrkå och glans åt Thronen; och af detta gemensamma utbytet, alldrig allt för sparsamt, och än mindre någon sin alldeles afbrutit, vinner både Thron och Adel

fin fortkomst och trefnad, och de öfriga
Samhällschafferne sitt påorubbelig lyd-
nad byggda lugn. Gör deremot, med
Författaren af Afhandlingen om Sven-
ska Adelns bestämmeelse, up en an-
nan Statslära: inbilla Adeln att den
har någon annan pligt än den att
med sin varma tillgifvenhet i lif och
död styrka Thronen: upgör rättighe-
ter för det talrika folket; och fram-
ställ dessa rättigheter under den lät-
kande formen af hvad man behagar
kalla säkerhet till person och ägen-
dom: säg hvar man, hälft i decla-
matoriska phrafer, att dessa rättig-
heters orubbade åtnjutande är ändamålet
hvarföre man man ingått i Sam-
hället, då likväl vapenstyrkan ostri-
digt är nästan alla Samhällens ur-
sprung: drag slutföljder häraf, och
bevis att de styrande, att Domstolar
och Embetsmän böra vara underka-
stade ansvarighet inför folket, om cri-
tiska belägenheter någon gång tvin-
ga dem att i minsta mon afvika i-
från

från hvad den i sin egen sak dömande allmänheten behagarkalla rättvist och nyttigt: härled härifrån, med vanlig snabbhet, klandrets låfvärdhet och tryckfrihetens nytta för Staten; gör publiciteten till ett värn för den enskilda Statsborgarens välfärd, och fäg att des s jelfsväldiga bruk är ett nyttigt band på magtägaren: tala friskt ut om nödvändigheten för hvar man att hålla folkets beskattningsrättighet i helgd och försvar: upmana till stor och granskande upmärksamhet på Magtägarrens steg, och tilldöm Folket rättigheten at gilla eller förkasta dem: tala om en magt, som skall representera Folket och bevaka des rättigheter, och, till råga på denna massa af vådeliga läror, försök med Författaren af i fråga varande afhandling, att göra Adeln, denna lysande och mäktiga Corporation, som ouphörligt utgår ifrån, och uphörligt bör återkomma til Thronen, till förnämsta ingrediencen i den-

Sidan 43 säger Författaren: det
 „vore visserligen mycket mera att
 „säga om Adels bestämmelse, i sitt
 „politiska läge betraktad, och detta
 „ämne, i detaljen, ger rum för an-
 „märkningar af verkelig vigt för he-
 „la Samhället; man finner sig nöd-
 „sakad lämna detta till annan tid och
 „andra omständigheter.,, Hvad är
 detta myckna mera som Författa-
 ren påstår sig haft att säga om A-
 delns bestämmelse i sitt politiska lä-
 ge? Jag påstår att han sagt nog, mer
 än nog, och att man kan och bör
 säga mycket mindre derom, än han
 redan sagt. Emedlertid upmanar jag
 honom härmedelst och offentligen,
 att bestämdt förklara, hvad han i när-
 varande tid och omständigheter
 finner vara så hinderligt för en man
 af hans vågsamma uprigtighet att ta-
 la rent ut, samt hvad de påföljjan-
 de många tank-streken egentligen sko-
 la betyda. Förmodeligen ligger in-
 nom dem många djupa stats-maxi-
 mer

mer förborgade; och det vore förmät-
tet att tvifla, det ju verlden skulle
hafva stor båtad af deras framkomst
i dagen, äfven om de, i den nyaste
vändning tankefätten synas hafva fått,
just icke medförde all den verkan,
som Författaren af dem torde vänta
sig. Någon farhåga för denna öpen-
hjärtighets omedelbara följder, bör
man icke kunna förmoda hos en man,
som i ett i fann och välgörande be-
märkelse Monarchiskt land redan vä-
gat fåga få många starka fanningar
och ändå kunnat öfvertyga hvar och
en, att han är en så redlig nitälska-
re för Monarchiens bestånd och tref-
nad. Jag för min del skulle likväl
på det högsta beklaga den Monark,
som af ödet vore dömd till den o-
bekväma omsorgen, att styra en Mo-
narchie af denna Författares tillverk-
ning; han vore tvifvels utan nog me-
ra i behof af konsten att låta regera
sig, än af den elljest skäligen högt
värderade konsten att sjelf regera.
Hvad

Hvad vill hela denna Historiska upställning säga, som börjar sidan 44, och icke snart slutar? Författarens mening är, att dermed visa huru Sveriges Representanter i äldsta tider voro alla jordägare, men huru sedermera, jämte Clereciet, Konungarnes Svensner, Väpnare och Riddare, det vill säga Konungarnes Håf-och Tjenstemän, inträngdes i Lagstiftande magten. Det förra var, efter denne Författares begrepp, Constitutionen i sin renhet; genom den sednare förändringen öfvergeck den stundom till fullkomligt envælde. Sidan 51 vill Författaren bevisa, att Nationens fördelar icke kunna väl bevakas af Håf-och Tjenstemän, som äro beroende af Styrelse-magten och icke äga någon egendoms-säkerhet att begära vårdad., Den obefutne Håf-och Tjenstemannen, säger han, äger en enskild fördel af Konungamagtens utvidgande, emedan i denna magt ligger möjligheten för Monarchen att äfven

„ut-

,,utvidga sina nåde-bevisningar; få
 ,,ledes skall erkänslan, tackfaheten
 ,,för åtnjutna fördelar och hoppet om
 ,,dessas vidare bibehållande rangera
 ,,på Styrelsens fida alla dem, som
 ,,utan att kunna förse egna och an-
 ,,höriges behof, nödgas söka åtkomst
 ,,till Statens allmänna tillgångar. När
 ,,nu desse hafva del i lagstiftningen,
 ,,blir det icke svårt att finna, det
 ,,deras bemödande att vaka öfver Con-
 ,,stitutionens bibehållande, icke skall
 ,,ledas af behof om säkerhet och be-
 ,,skydd under lagarne, den sjelfständi-
 ,,gige Possessionatens högsta ändamål,
 ,,utan fastmera blott af omtänka om
 ,,egen utkomst, hvilken ofta är me-
 ,,ra möjlig hos en af lagarne mindre
 ,,beroende styrelsemagt.,, Beklagligt-
 vis komma dessa förnufts slut allde-
 les för sent, för att verka på någon
 välfinnad Medborgares öfvertygelse:
 erfarenheten har upgjort helt andra
 läror, och rent förnuft har intagit
 det härklyfvande och förvillande för-
 nuf-

nufstets rum och välde. Constitutio-
 nen bibehålles i sin renhet då grund-
 lagens bokstaf efterlefves; och då den-
 nes bokstaf icke utesluter Håf- och
 Tjenstemän ifrån Rikets representa-
 tiva magt, äro desse rättte deltaga-
 re deri. Befordran till fyfveln föra-
 utfätter desutom alltid kunskaper och
 talenter; åtkomst till ägendom förut-
 fätter intet annat än lyckan att haf-
 va ärft eller högst skickligheten att
 förvärfva. Hvem står regeringskon-
 stens närmare, antingen den upvag-
 tande Håf-och Tjenstemannen, hvil-
 ken lefver, röres och har sin varel-
 se ibland allt hvad i staten är högst
 utmärkt af vishet, glans och välde,
 eller den i en vrå af Riket borrt-
 gömda jordägaren, hvars verknings-
 och lefnadskrets är inskränkt inom
 godssets hushålls bestyr, Kyrkofär-
 derne om Söndagen och besöken hos
 några med honom till förstånd, od-
 ling och yrke lika kvalificerade gran-
 nar? Hvem bör anses vara bättre ut-

rustad med en Lagstiftares egenka-
per, antingen Embetsmannen, som
ouphörligt är fyslosfatt med Rikets
angelägenheter, som efomoftast, en-
ligt naturen af all verkfam styrelse,
måste sträcka sin åtgärd öfver lagens
gräns och således sjelf nästan dageli-
gen vara lagstiftare, eller Jordäga-
ren, hvars hela regeringsmagt ej får
öfverskrida 1743 års allmänna Lag,
tjenstehjons-stadgan, och den öfver
ägendomen uprättade Landtmätare-
Cartan? Och när frågan blir om en
stats förnämsta moraliska beståndsde-
lar: enhet i styrelsemagten och
en absolut lydande, det vil få-
ga lagbunden folkmängd, af
hvem kan ett verkfammare biträde
väntas, antingen af Håf-och Tjenste-
mannen, hvars välfärd flyrelse-mag-
ten ger och tar efter godtycke, hvars
fortkomst till magt och löne-förbät-
tringar förutsätter en gränslös beredvil-
lighet att understödja Regeringen i alla
dets mått och steg till Rikets väl,
och

och hvars anseende stiger eller faller med styrelsens; eller af Jordägaren, som åtminstone ännu är mera oberoende, som är mera mästare af att följa den i mennisko-naturen inplantade böjelsen att uprefa sig sjelf till anseende och myndighet, och därför lätt kan förledas att göra sig en ära af gensträfvigheten? Erfarenheten lär oss desutom, att äfven de med mest vishet, det vill säga med mest fermeté, styrda Samhällen, att magtägare, som varit minst handfallne och villrådige i magtens användande till statens lugn och fällhet, kunna ändå, i anseende till otillräckligheten af all menisklig vishet, vara underkastade vådeliga händelser. Med hvilkas biträde kan staten i sådan händelse frälsas? Hvilkas vakfamma redebogenhet står redan omäteligt långt i förväg, för at genom visa lagar och segrande säkerhetsmått qväfva olycks-fostren i moderlifvet, ja i sjelfva deras aflelsestund? Jo, af

de personers, hvilka stiga eller falla, ljusna eller förmörkas, frodas eller aftyna gemensamt med styrelse-
magten och allmänna ordningen. Så länge Lagstiftande magten icke äger andra beståndsdelar än dessa, eller åtminstone har en stark och öfvervä-
gande tillblandning deraf, kan staten anses sig fullkomligt betryggad: syfta deremot till en reform; kasta fram för Allmänheten andra grundsatser än dessa; predika ut läror om motvigt, rättigheters försvar, gemensamt intresse; och Ni skall se förvirringen och förödelsen hastigt födas ur de fromt eller illflugt härledda förnufts slut. Hämta i öfrigt vishetsläror från vår verldsdel's nyaste erfarenheter: de äro af annat innehåll än våra Journalisters. Jag lämnar derhän hvad fördelar desse vänta sig af en skakning i Samhällsbyggningen, eller en vridning i någonders des's hörnstenar: men jag vet visst at hvar och en som bor inom des's väggar, som kän-

ner sina fanna fördelar och vet värdera det skydd han der njuter emot stormen, skall framför allt önska att den blir stående lugn och fast och att alldrig någon klåpande Artist får nalkas dess område.

Sidan 100 och följande, påstår Författaren, att Frälse-Gods-och Hemmans utarenderande till Bönder är mera förmonligt för Gods ägaren, än det egna bruket och underhafvandes arbets Redlighet, och detta ej allena i afseende på den större inkomst han derigenom vinner, utan äfven för att under den ledighet från invecklade hushålls-befyr, som derigenom upkommer, kunna, som orden lyda, „med nya kundskaper rikta sig „och gagna sina likar, hvilket Författaren tror skall vinnas „genom en „närmare inbördes förening och det „mindre förbehållsamma meddelandet „af sina tankar, sedan man närmare „lärt känna hvarandra.,” Författaren kan hafva sina skäl att villja se våra Provinser upfyllda med politiska Klubbar och högt raifonerande Kannstöpare: inom hvarje Socken villja hö-

ra de nya Samhällslärorna debatteras och statens hemligaste angelägenheter granskas: att villja se allmänna upmärksamheten vänd på Europas hvälfningar, på de många Republicanska Constitutionerne, på Krigsplåner, Finance, Stats inkomsternas be-
lopp och användande, beskattningsgrunder, höga Statsmäns egenskaper, förrättningar och öden: att från dessa förenings-punkter villja se den tank-och talträngda politiska visheten utbreda sig till de lägre folkklasserna: att kanske sluteligen föreslå Sockne-magasinernas användande till böckers inköp, o. s. v. Visserligen skulle allt detta ganska gent och kraftigt bidra till det slags uprätthållande af Monarchien, som Författaren synes åsyfta, och som han funnit för godt att göra till Svenska Adelns Bestämmelse. Men med en öfvertygelse af annan art, med sann känedom af Staten och människan, skall man kan hända utan stor svårighet inse, att fyfslolöshet leder till tanke-utsväfningar: att emellan dessa och oredorna i sammanlefnaden och Staten är afståndet icke stort: att der-

derföre ett hushålls bestyr, som icke är riktande, ja, som till och med förorsakar årlig förlust, men som håller upmärksamheten fästad inom en inskränktare krets och vid föga viktiga föremål, ändå rikeligen betalar allt hvad man derigenom förlorar, då den enskildes befrielse från all onödig omtanka, och Statens befrielse från alla skakningar deraf äro ofvikeliga följder. Desutom, hvilka styrelser hafva handlat med mera consequent vishet då de velat förskaffa sina stater lugn och lycksalighet, antingen de som bemödat sig att ibland Allmänheten väcka starkt fikande efter rikedom och öfverflöd, samt lämnat hopen i sjelfsväldig åtnjutning af hvad den förvärfvat, eller de, som genom lagarnes, styrelsefättets och beskattningens förenade och väl beräknade verkningar, med faderlig hand tyglat den medfödda och omätliga vinningslystnaden, beredt sina underfåtare en något knappare utkomst, samt danat dem till resignation och dygd? Hvilkendera egenskapen är mera tröstande och nödig i dödligheten, antingen en obändig åtrå efter njut-

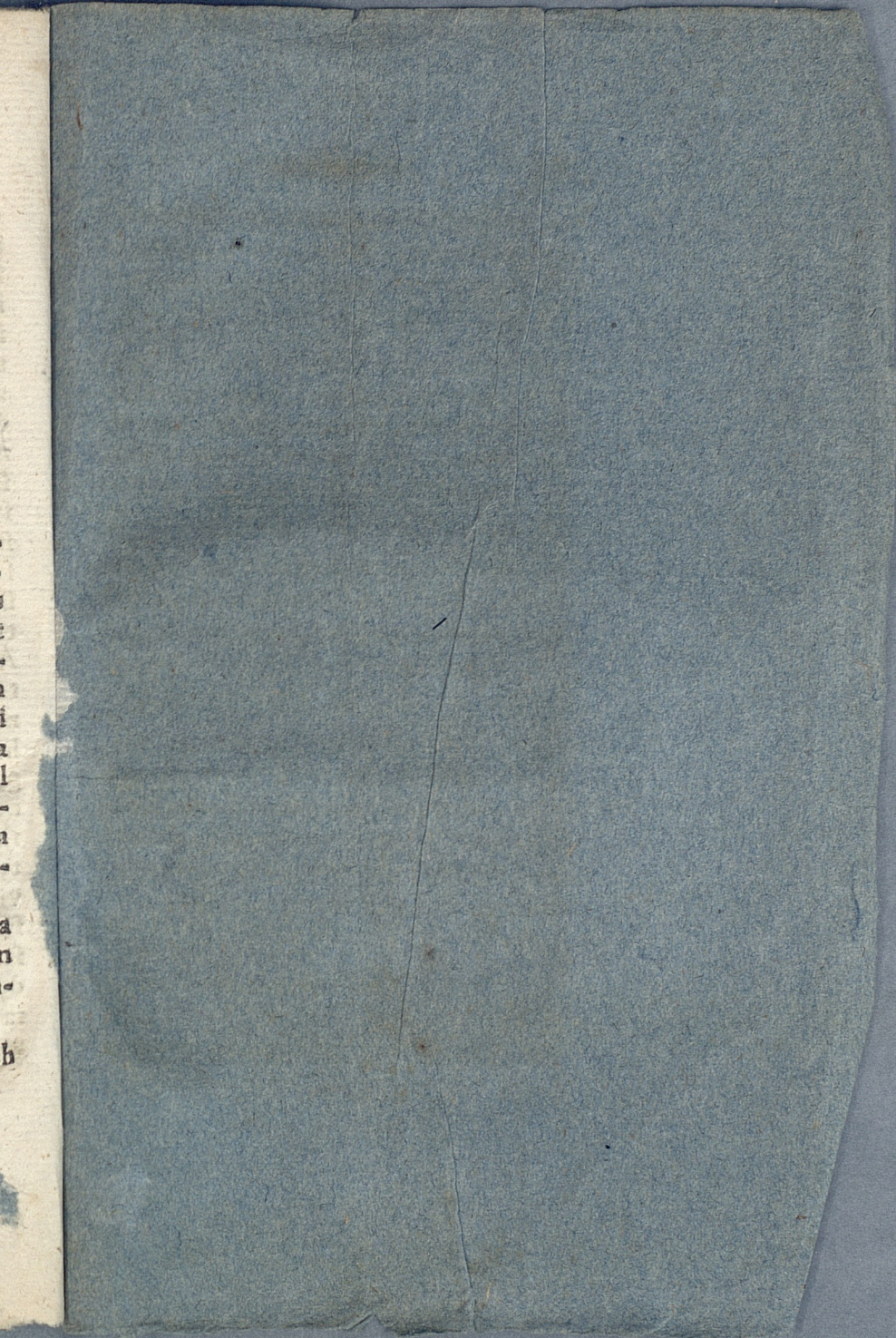
nin-

ningar och fördelar, eller förmågan att tåligt utstå nöd och lidelser? Rådfråga häfderna: betragta de Nationer som varit handlöft lämnade åt sjelfrådigt förvärfvande af rikedomar och egenmäktigt njutit hvad de sig tillskansat; betragta sedan dem, som stått under en mera vaksam och kräftfull omvårdnad, och icke fått förvärfva och njuta mera, än hvad som jämnt upp är förenligt med jordisk fällhet; jämför dessa Folkslag: se efter hvilketderas Regeringar varit mera granskade och bundna i sina företag, hos hvilketdera upoffringarne åt allmänt väl mött minsta motfäggelsen, och ibland hvem af dem lydnaden och den lugna dygden varit rådande; och Ni skall af denna jämförelse lätt kunna utleta hvad en Författare, som vill gifva en ökad verksamhet åt enskilda Statsborgares vinningsbegär och brådftörtade ägendoms förkofran, dermed ytterst ålyftar.

Vare detta, åtminstone denna gång, nog sagdt om Afhandlingen Om Svenska Adels Bestämelse!!!

Rättelse. Sid. 4. raderne 15 och 20 står vigtig — läs — riktig.

www.books2ebooks.eu